

ЖЭНЭ КЪЫРМЫЗ

КІЭЛЭЦҮҮКҮХЭР
ЕРЭДЖ * * *
КІЭЛЭЦҮҮКҮХЭМ
ШЬУАФЕДЖ *

Жэнэ Къырмыз

КІЗАЭЦЬКІУХЭР
ЕРЭДЖ
КІЗАЭЦЬКІУХЭМ
ШҮУАФЕДЖ

Сурэтхэр зышыгъэр Къат Төүцожь

КІЭЛЭЦТЫКІУХЭР ЕРЭДЖ

С (Адыг.)
Ж 29

Жанэ К. Х.

Ж 29 Читайте детям. Стихи (на адыг. яз.).
Майкоп, отд. книжн. изд. 1973 г. 28 стр. ил.

Жэнэ Къырмызэ истиххэр кіэлэцтыкіухэмкіэ гурыюгъоштук, къызэрбылох, темэ зэфэшхвахэм яхынлагъэх, кіенешыкы «супчышъемэ» иджеуапых, ахэмэ кіалхэр дэлонхэу, хъупхъянхэу, іздэб ахалынхэу агъасах, шъяхахынхэр, шъхьашытхужихэр аумысмы.

«Кіэлэцтыкіухэр ерэдж, кіэлэцтыкіухэм шъуафедж» зыфи-
орэ тхылтыкхэр кіэлэцтыкіухэмкіэ шуխтафтын дэгүү.

Ж 7—6—3 30
М 146(03)—73 91—73

С (Адыг.)

(С) Краснодарскэ тхыль тедзаплэм и Адыге отделение, 1973.

Алэу стхынэу зээгъэшлагъэр

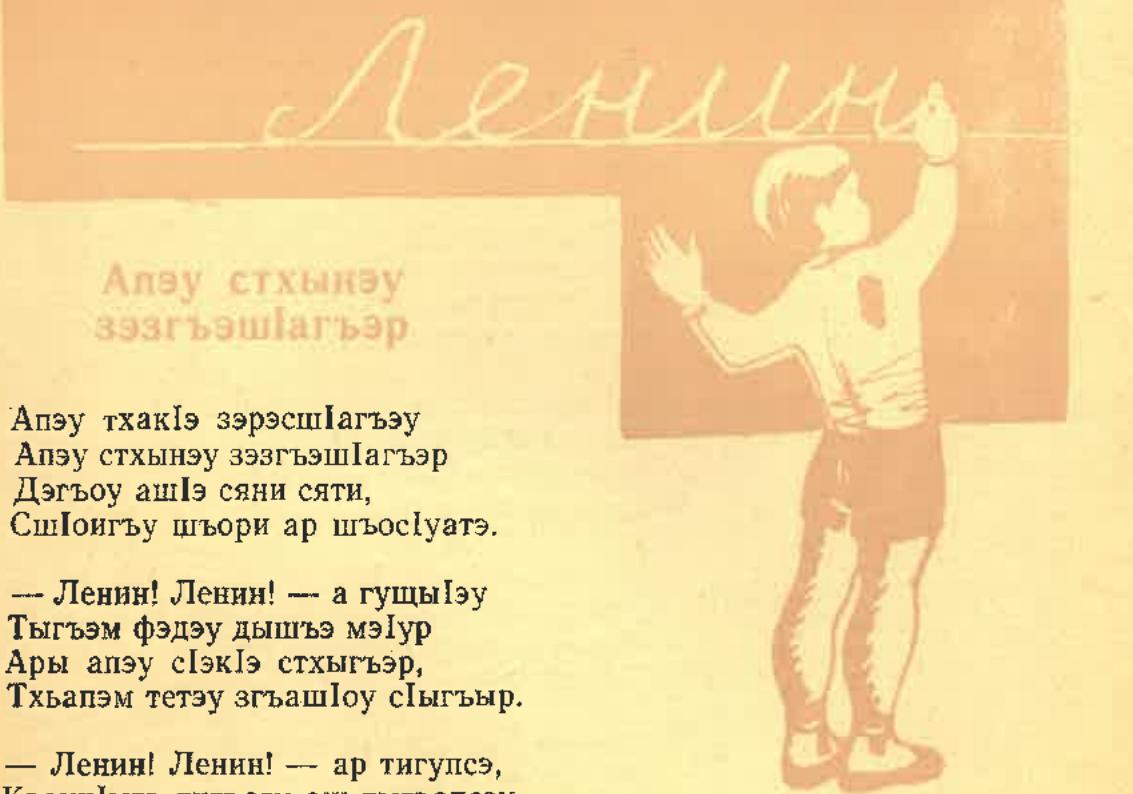
Алэу тхак! зэрэсшиагъэу
Алэу стхынэу зээгъэшлагъэр
Дэгъоу аш! сяни сяти,
Сионгъу шъори ар шъослуатэ.

— Ленин! Ленин! — а гущы!эу
Тыгъэм фэдэу дышъэ мэ!ур
Ары алэу с!эк!э стхыгъэр,
Тхъаплэм тетэу згъашлоу с!ыгъыр.

— Ленин! Ленин! — ар тигулсэ,
Къышыгъ тигъогу аш тыгъэпсэу.
— Ленин! Ленин! — чыжъэрэплэшъ,
Къышлагъ зэк!э тыгу илъир.

Тэти Ленин гъатхэр къещэ,
Зы бын инэу, зы бын лъэшэу
Лъэнкъы пстэухэм тызэхешэ,
Тегъэрэзэ тэтиашэ.

— Ленин! Ленин! — а гущы!эу
Тыгъэм фэдэу дышъэ мэ!ур
Ары алэу с!эк!э стхыгъэр,
Тхъаплэм тетэу згъашлоу с!ыгъыр.

Галстук плъижыр

Галстук плъижыр жъокум фэдэу;
Тыгъэ хъажъур кынелыды,
Тэ дгъэльапIэу лъагэу тыгъэу
Тибыракы щыщэу дыгъэ.

Пшъашъэ хъупхъэу,
Кіэлэ хъупхъэу
Тэ тихъоймэ апишъэ дэлъэу
Дэнэ галстукхэр къешэплъы.

Бэмэ щысэшIу язгъэлъэгъоу,
ЗишэныкIи анахь дэгъоу,
Сыдрэ ЙофкIи апэ итыр
Ары ало пионерыр.

ЯинагъэкIи зэтэфэу
МыкъопиплIэу, мыкъопитфэу
Сыд пай галстукхэр къопища,
Тэ тибракы ѿшъо щыща?

Галстук плъижым ыкъуапэмэ
Шъукъядэйоль ямэхъанмэ:
Комсомолым ышнахыжъыр
Партиер ары — ар зы къуапэ.

Пионерым ышнахыжъыр
Комсомолыр — ар зы къуапэ.
Адрэ къуапэу къэнэжъырэр —
Пионерыр ары зиер.

Шъо жъугъэльапIэ галстук плъижыр
ШъунишIэнэгъэ ильэужыр.

Четыу цыккур мэтхъаусыхэ

Хъэланыем дэжы щысэу
Четыу цыккур мэтхъаусыхэ:
«ПкIэнчъэ шыыпкъэу сыгу хагъекы;
Лэу къысатрэр макIэшь макIэ».

Четыу цыкIум хъэр ехъакъу:
«Сэ къысатрэр армэ сферкъу
О къыуатрэр макIэп, сэшIэ,
ЗыкIифимыкъурэр осэгъашIэ:

Ушхэ хъумэ о бэшIагъэу
НитIоу уиIэр упIыцагъэ.
Лы къыуатэу о пшхы зыхъукIэ,
Зэгъэльэгъу унитIукIэ.

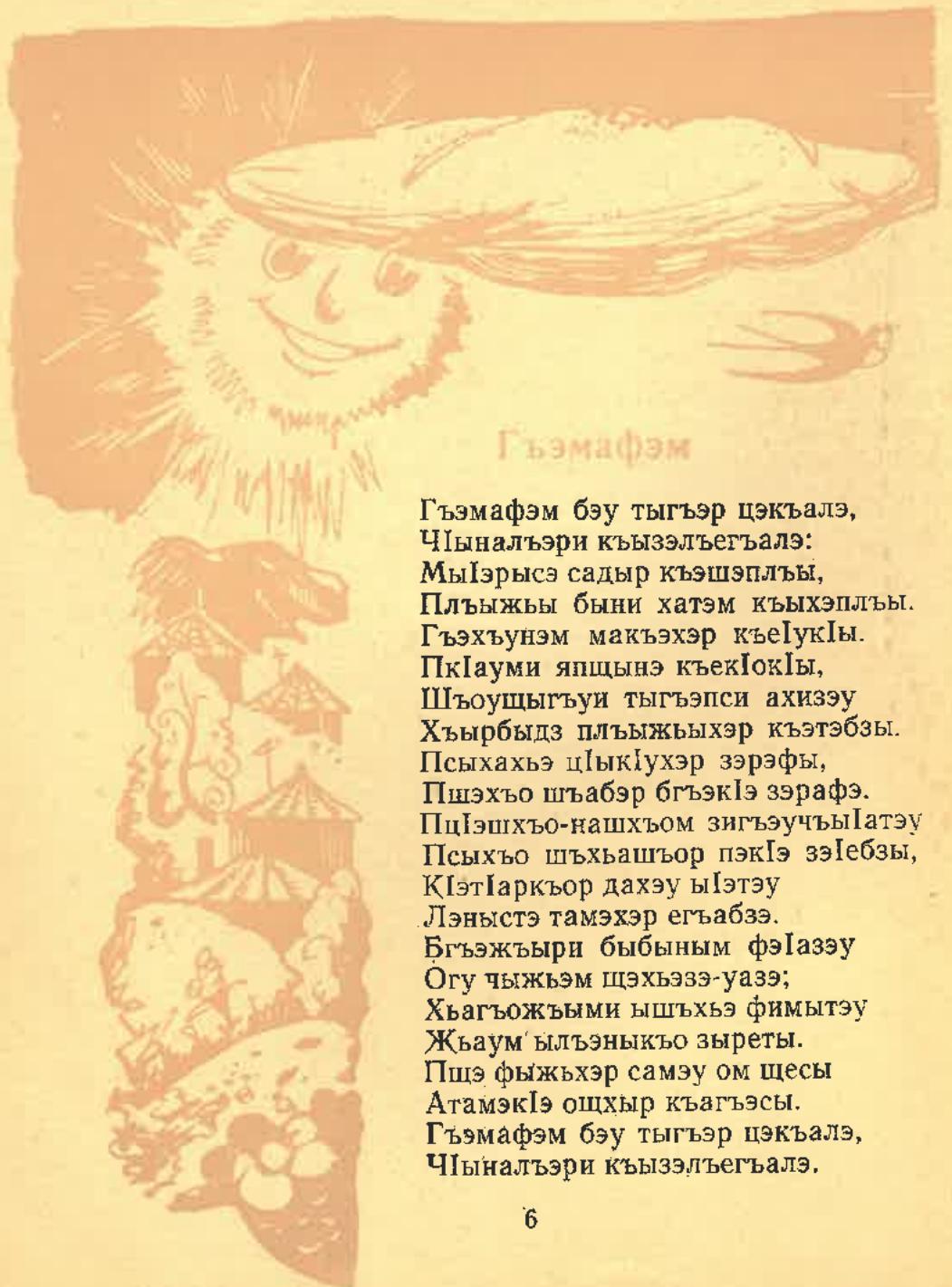
Пшхырэр плъэгъумэ, иIэшт фашIэ,
Четыу цыккур, ар зэгъашIэ!»

Сэргэ тхылъхэр сшыщых сурэтзанэ

Тхылъ бэкIае къысфащэфы,
Тхылъы Гаджи къыспекIафэ.
Джыри сшIэрэп тхылъ еджакIэ,
Аш фэшI тхылъхэм сэ къысфяджэх.

Ауми лъэшэу сиfэIазэу
Тхылэ пэпчыы зэпIырзгъазэу
Тет сурэтхэр къэсэлъахы,
Сурэт пчыагъи сыгу рехы.

Ау сурэт зи адэмьтэу
Тхылъхэр загъорэ хауты,
Сырыразэп аш сэ сшхъэкIэ,
Сэргэ сшыщых сурэтзакIэ.
Тхылъым сурэт дэмьт хъуна!
Ар дэмьтмэ, тхылъы хъуна?!

Гъемафэм

Гъемафэм бэу тыгъэр цэкъалэ,
Чыналъэри кызызэлъегъалэ:
Мыэрьсэ садыр къешеплъы,
Плыжы быни хатэм кыхэплъы.
Гъехъунэм макъехэр кьеуки.
Пклауми япщынэ къеклоуки,
Шъоущыгъуи тыгъэпси ахизэу
Хъырбыдз плыжыхэр къэтэбзы.
Псыхахъэ цыклюхэр зэрэфы,
Пшэхъо шъабэр бгъэкэ зэрафэ.
Пцэшхъо-нашхъом зигъеучтылатэу
Псыхъо шъхашъор пэкэ зэбзы,
Клэтаркъор дахэу ытэтэу
Лэнсты тамэхэр егъабзэ.
Бгъэжъыри быбыным фэлазэу
Огу чыжъэм щэхъээ-уазэ;
Хъагъожъыми ышхъэ фимытэу
Жъаум'ылъеныкъо зыреты.
Пшэ фыжыхэр самэу ом щесы
Атамэкэ ошхыр къагъэс.
Гъемафэм бэу тыгъэр цэкъалэ,
Чыналъэри кызызэлъегъалэ.

Клэлэ щынах

Шъэогъумэ ахэсы хъумэ
Ымакъэ лъэшэу елты,
Зышоллэу ежь иныбджэгъумэ
Анах лыхъужъэу зеуатэ.

Ау пчыхъэшхъапэм къечъэжы,
Яунизырещыхъажы,
Гү цыккур шолъэрерапэу
Къотысхъэ унэ къогъупэм.

Хъэхэ хъакъумэ кыклаштэ,
Тыгъужхэр пчагъэу елъытэ...
Пчъэ макъэм зэльегъэтхыхы,
Мышэр гьогыгъэу зэхехы,

Иныяыр къогъум кыкъоплъы,
Четыр аслыанэу кыфелы...
Хэ цыккур пылым фегъадэ,
Ныблыкъухэр Іэгум дэклиадэ.

Къэрбгъэр ыау мэплъехъу,
Пстэри зыгорэу кыщэхъу.

Нэнэжъ

Унагъом ыужы мэгъолъижы,
Пчэдыжъ къэси алэу къэтэджыжы,
Унэм исы пстэуми ядэхашэ,
Гъунэгъуми бэрэ шлу афешэ.

Зы пхъорэлъфыр куашъом тыргъэс,
Адырэри ыбгъашъо чегъэс,
Пшишэ дахэ ахэм къафеуатэ;
Быным игушуагъо зэльефты.

Пщэрхъаным хэшЛыкI фыриIэнэу .
Пшъашъажъер кызыIэпегъяIэ,
ДэкIо-бзэкIо Iазэ зэрэхъунэу
Имасти лэнсти аргъяIэ.

Инысами нэнэжъир яубзэшь,
ИгъашЛуабзэ къехъы дэнэIубзэ:
Янэ кIасэм нысэмэ фагъадэ,
Гощэ нэфыр зыфаем хагъадэ.

Уцүи тIыси имыIэу нэнэжъы
Щэлам IашIуи чэти бэу тфегъажъэ.
ИшIуагъэ къыгъакIомэ, ар матхъэ,
Ащ паекIэ унагъом щэупхъо.

Зыльыплъапхъэм псынкIэу ащ гу лъетэ,
Илэгъумэ ягупсэу алъыта.
Иахылмэ нэнэжъ зэтыхы,
Ыгу рихъэу яIэр къыпагъохы.

Гъунэ иIэп нэнэжъ игукIэгъу,
ГукIэ мапръашь, зэкIэри ельзагъу.
Шшу ышIэмэ ыгукIэ мэтхъэжъы,
Ежь Иахы фаем дегощыжъы.

Жъышхъэ мафэ иIэу нэнэжъ Ѣши,
ЫгъашIагъэр мэкIэ дэдэу еIо.
IепкIэ-лъапкIешь рензу зэупхъужы,
Фэмыф пстэуми бэрэ афэгубжы.

Пшысэ цыкIухэр сэ сикIасэх

Пшысэ цыкIухэр
Сэ сикIасэх,
Сшъхъэки ахэр
Зэхэсэлхъэх.
Мышьи баджи
Ащ хэлажье
Къуали къанджи
Сэ сыкъяджэ.
ТхъакIумкIыхъи,
Чъэрэу шыхъи
Сэ сипшысэ
Хэсэгъахъэ.
Пыжъ хъураем
Иджэдигу
Мэстэ хъушэ
Тет ышыгу,
УкIорэеу —
Ит ар пчэгум,
ПкIэшъэ тае
Тель ышыхыгу.
Зэгъусэхъу
Зэдэджэгух,
Iэгум теох...
Зэпстэуми
Сафэсакъы,
Бзаджэрэми
Сыфырекъу.
Бэджэжъием
Зегъэлъехъу,
Чэтыхъием
МэкIэ лъэхъу.
Мышъэр макIэу
Хэушыхъи,
ТибжъалокIэ

Ар рекIокIы...
Ащ икIасэр
СэшIэ, шъоу,
А-енасын,
Къэгъаз, мышъэр!
Бэджэжъием
Сыкъыфельы,
Чэтыхъием
Сыфэпплыры...
Гъунэ иIэп
Сигушишысэ,
Фэдэ ѢшиIэп
Сэ сипшысэ...
Синэнэжъи
Ситэтэжъи
Пшысэ пчъагъэ
СагъашIагъэ.
Пчыхъэ къэси
СакIэрысэу
Зи сымыIоу
Сэ сядэIу.
Пшысэр тхъагъоу
СигушIуагъошь,
Сыгу пытэу
Исэубытэ.
СипIэшъхъагъы
Пшысэ пчъагъэ
Чэль бэшIагъэу
Зэгъэфагъэу.
Сыгъолъыжъмэ
ПкIыхъэр къэси,
Пшысэ дахэм
Сыкъышесы.

Пионермэ порэд

Сырынэм ештэй,
НыбжыкІэ Іушуу
Школым фечэфэу,
Іофыр зекИифэу
Хэта кынхэтэр,
Хэта пэрытыр?

Ар пионерба,
Купышхом щыщба!

Быракъы плъижыр
Лъагэу ыІэтэу,
Ежь Іэужырэу,
Ренэу пэрытэу
Хэта тигъусэр,
Пстэуми ягупсэр?

ХэтыкІи нафэ,
Пионерэу мафэ!

Тикомсомолы
ЫшынахыкІэу,
Тэ тикъералы
Икуп ныбжыкІэу
Хэта насыпэр
Зихъоу зибэр?

Ар нэрыльэгъуба,
Ар пионерба!

Ежы нахыжъир
ИгъэшІо-лъытэу,
ЫшынахыкІэм
ЫнаІэ тетэу
Хэта тэ тиІэр,
Сыда аш ыцІэр?

Ар пионерба,
Бынышхом щыщба!

Ошъо къатиблым
Апхыритхъунэу,
Тикосмонавтмэ
Ашыщ хъунэу
Хэта егугъурэр,
Тызыщыгугъырэр?

Пионер чаныр,
ЗилЫгъэ иныр!

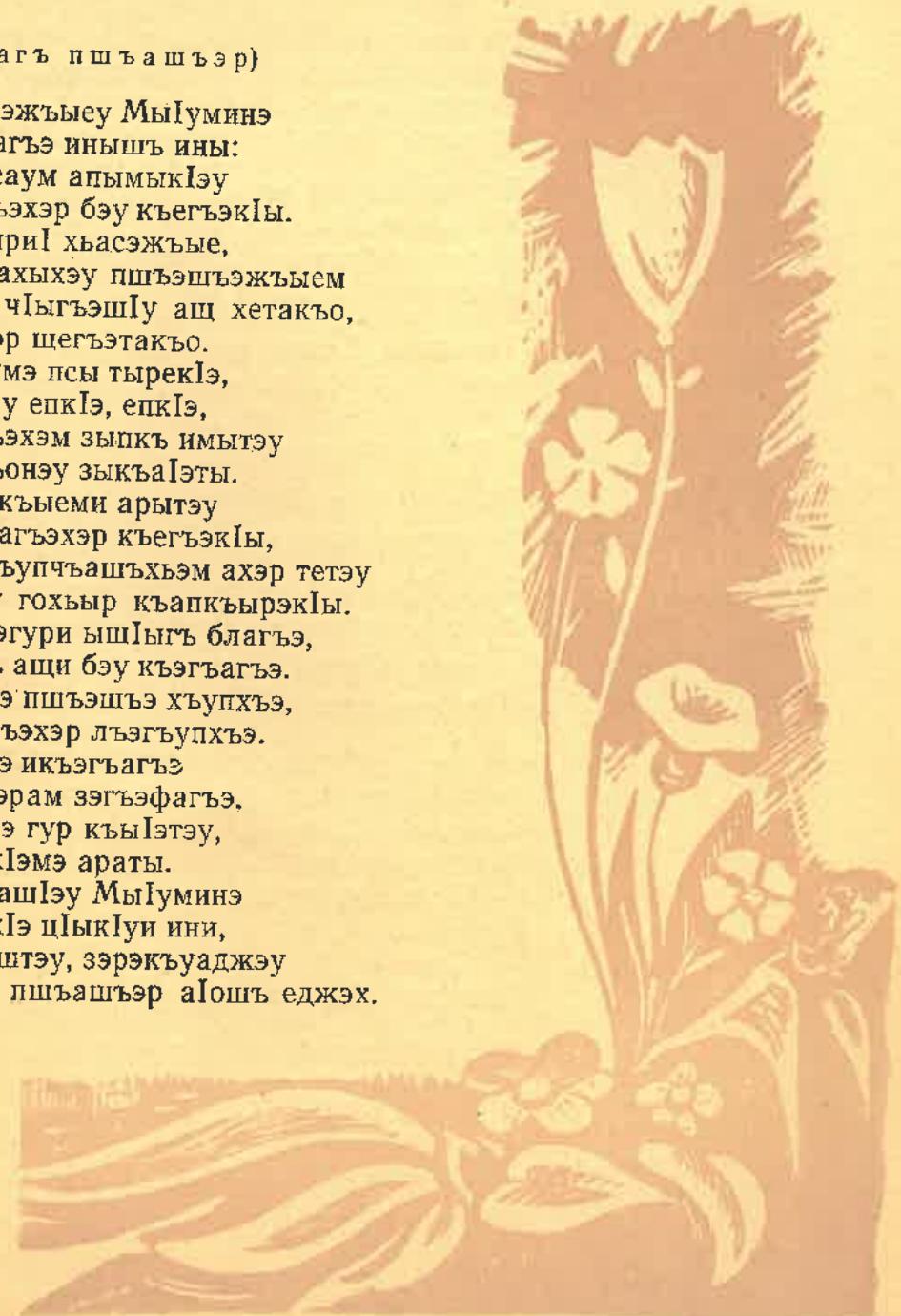
Зэкъошныгъэр
Пытэнэм пылъеу,
Ныбджэгъуныгъэр
Инэу.зыхэлъеу,
Хэта шынкъагъэр
Ренэу зиуагъэр?

Галстуки плъижыр
Дахэу зыдэлъыр.

Мыіуминэ икъэгъагъхэр

(Къэгъагъ пшъашъэр)

Пшъашъэжъыеу Мыіуминэ
ИшІушIагъэ инышъ ины:
Ильэс псаум апымыкІэу
Къэгъагъехэр бэу къегъэкІы.
ЯІэгу щыриI хъасэжъые,
Мышъхахыхэу пшъашъэжъыем
Ехышич ЫыгъашIу аш хетакъо,
ЕIашэхэр щегъетакъо.
Огъу хъумэ псы тырекІэ,
Емызещэу епкІэ, епкІэ,
Къэгъагъехэм зыпкъ имытэу
ГъэшІэгъонэу зыкъяІэты.
Къошынжъыеми арытэу
Уц къэгъагъехэр къегъэкІы,
Шъхангъупчашхъэм ахэр тетэу
Мэ Іэшиу гохыр къапкъырэкІы.
Школы Іэгурин ышIыгъ благъэ,
ЩиIагъ аши бэу къэгъагъэ.
Мыіуминэ пшъашъэ хъупхъэ,
Икъэгъагъехэр лъэгъупхъэ.
Мыіуминэ икъэгъагъэ
Щыщэу Іэрам зэгъэфагъэ,
Изытеплэе гур къыІэтэу,
Бэрэ хъакІэмэ араты.
КъэгъэгъашIэу Мыіуминэ
Фэрэз зекІэ цыкIуи ини,
Зэдрагъаштэу, зэрэктуаджэу
Къэгъагъ пшъашъэр алошъ еджэх.

Псыхъом иджэуал

Зы псыхъожъые къажъоу, Іупчъапчъэу
Тикъушъхэ лъапэ дэжы къыкіечы,
Исыджи сэкоу къызэлъегъекіы,
Шы емылычыр угу къегъекіы.

Тэтэжъы кіасэр щытэу ыдэжъы,
ГучІэм лъыІэсэу къещэ псыхъожъыр,
Нахы пэблагъеу Іохъашь инэпкъы,
Псыхъом жэхаплъэ плъызэу ишъыпкъэу.

Тэтэжъы кіасэр зыфэмышыІэу
Псыхъо чъэрылэм къыдэгүшүІэ:
— Сыоплъышь, псыхъор, гъэпсэф уимыІэу
Очъэ зэпйт лъэшэу угуІэу,

Къызэтеуци тІэкІу зыгъэпсэфба,
Мыхъуми жыы тІэкІу о зыІупщэнба.

КъышимигъакІэу мо псыхъом ичъэ
Тэтэжъы кіасэр ар къеупчъапчъэ:
— Былым Іэхъогъухэр хъоеу къыпаплъэ,
КъыфалІэх ахэр сэ сипсыуалъэ:

ЗагъэшхэкІыгъэу хъуплэм ыуж
Зыкъырагъахы псашъо садэжь,
ЛэүчэцІи бзыуи сэ сэгъеразэ,
Псы егъешъонкіэ сыхъугь сэ Іазэ.
— Псашъом ыужы шшэштыр о сыда,
Зыбгъэпсэфыныр шшхъэкІэ умыда?

— Сифэштэп, тэтэжъ, зыгъэпсэфыгъо,
Зызгъэпсэфыным къесыгъэп игъо:

Тыгъэнэстырым чыр зэгуеутышь,
Аш игъогупэ сэклишь сэубиты,

Сэ шынэгъакІэр чыгум фэсэхы,
Сэ щыІэнныгъэр чыгум хэсэлхъэ.

— Ащыгъум, псыхъор, зэ къэуцуали,
ТІэкІурэ къедэу сэ сигушаІэ:
Адэ сыдигъо гъэпсэф уилэшта,
Сыдигъо уичы къыщыбгъэкІэшта?

— Сыфаеп, тэтэжъ, зызгъэпсэфынэу
Сэ сикІуи сичи къащызгъэкІэнэу:
КІэлэцІыкІубэ чэфэу къысэже,
Сипсы есағъешъ, ахэр къысэджэ,

ЯгушІогъошхоу сипсы къыхахъэх,
АІэпкъ-лъэпкъыхэр пытэу сэпсыхъэх.
(Зыгорэ джыри ахэм зэраІо,
Зэралотагъэм шьуетэгъэдэу):

— Псыхъор, пыдзафэ бэрэ къэохы,
ОшІа, о уипс аш къызэлгъяхъэ.

— Сагъэкъэбзэнэу пстэуми сэ сяджэ,
Ары шъхъам зы куп сэ къысфэбзаджэх,

ЯхэкІы шшойхэр сэ къысхатакъо,
Сэ сагъэушІоркы, сывэшагъакъо...
Мыуцуо псыхъом ыпэ регъехъу,
Ылашхъэ итэу тэтэжъ къышэтхъу.

— ШысэшІоу мэхъу уиІофышІакІэ,
Пшъэрыльэу уиІэр шшоу огъэцакІэ,
О къэохъакІэ пцэжъые хъущэ,
Зэуи лышмыхъоу хылъэр зеощэ,

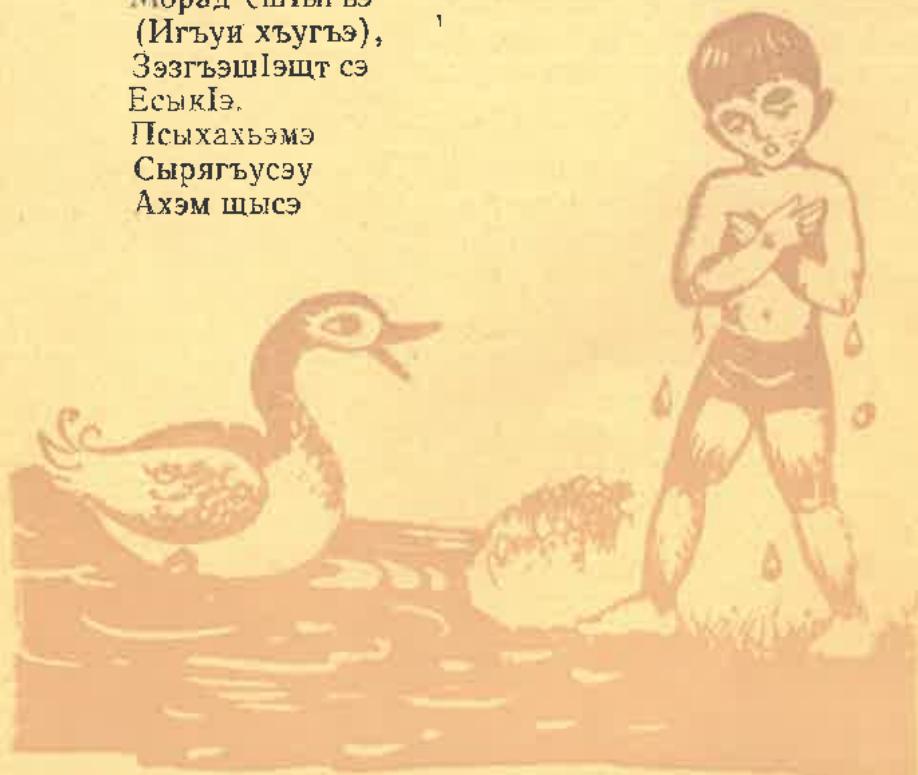
О уикъарыукІэ нэфыр къэоты,
Хым ухэлъадэшъ, ыгу къеоІэты...
ГъэшІэным опсау чым урилъынтфэу,
Цыфыр бгъэчэфэу, аш уфэмафэу.
Джыри зэ тІури зэпэгушІожы,
Псыхъом фэусэу тэтэжъ къэкІожы.

ЕсыкІэ зысэгъашэ

Сэзы мафэ
Псым сыхафи
Ныкъотхъалэ
Сыхъугъагъ.
Куюхъакіэ
Псыхъом ычІэ
Сыкъчахыжы,
Къесщажыгъ жы.
А зепстэур
ЗыкІехъугъэр —
Сиіэрэлти ары
Сэ есыкІэ.
Морад шыгъэ
(Игъуи хъугъэ),
ЗэзгъешІэшт сэ
ЕсыкІэ.
Псыхахъэмэ
Сырягъусау
Ахэм щысэ

Атесэхы.
Хэн сымышІэу
Зысэгъасэ,
Сыхъущт, сэнІэ,
ЕсыкІэ Іазэ.
Зэпстэуми
Язгъелъегъоу
Сесышт дэгъоу
Къазым фэдэу.

НІЭЛЭЦҮҮКІУХЭМ ШЪУАФЕДЖ

Жъуагъомэ анахь нэфыхэр

Мы уашъом идышъэ Іунэу
Жъуагъохэр минэу къэлыйдэ,
ЖъуагъокІэ ыцІэ енлонэу
Чым тетэу пчагын къалъытэ.

Жъуагъомэ анахь дахэу
ЩыІэхэр хэты къылоня?
Жъуагъомэ анахь нэфыхэр
Шъуащищэу хэты къышІэна?

Пстэуми анахь дахэу
Жъуагъомэ анахь нэфыхэр —
Кремлэм ижъогъо плъыжыхэу —
Тыгъэлсыр хъоеу зыхэлъыхэр.

Кремлэм ижъогъо инымэ
Хэгъэгур кытфагъэнурэ,
Дунаем ичЫнэлъитфимэ
Янэфы лъэши къалъэгъу.

Хъалыгъур Йъэлъапэ

Гъэбэжьум игьогу
Техвагъашь хэгъэгур
Гушуагъом зеяты,
Орэдым зетэты.

Тихъасэ итеплээ
Нэхъоир къытхельхъэ,
Лэжъаком къыпальзэу
Хы инэу мэуалъэ.

Батырэу тицыфы
Чы къухъэу комбайнэр
Фэлазэу зэрэфэ,
Инормэ шъхъарефы,

Ащ пае ащыэ
Тэ пытэу тэубиты,
Аферэм етэю,
Иштихъуи тэйуатэ.

Гухахъоу йушъашъэу
Тикоцэу тидышъэ
Ишъылкъэу зуушъи,

Ар къабзэу зыукъэбзи,
Фэсакъэу зезыши.
Шъопсэур ятэю,
Орэд афэтэю.

Фыгукиэр лъэкапэшь,
Лэжыгъэр гъэлъапэ,
Зы фышъхъэм фикъужъэу,
Цэ нальэм нэсыжъэу

Фэмышиэу чэнагъэ
Угъои лэжыгъэр.
Лэжыгъэр-гушуагъо,
Ылъапс ар титхъагъо,

Тицыкчиутиини
Къеушъэтианэ.
Хъалыгъур шъэбабзэу,
Чэсэеу фыжъыбзэу

Шхыниблэу зетэхъэ,
Цыфычум еткчухъэ.
Фыгукиэр лъэкапэшь,
Хъалыгъур гъэлъапэ.

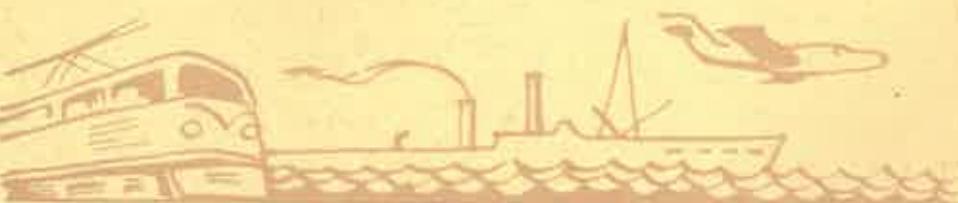
Юфыр зэклегъаблэ:
Ежь фэйеужырэу
Чыгур егъеклэжы —
Жъокупэр егъэлышь
Еши гъэбэжъулъэ,
Мэзыхэр къегъэхы,
Псыхэр еузэнхы...
Хэгъэту лъэгъо зафэм
Рэкли комсомолыр,
Лениним илофы
Фэшьылкъ комсомолыр.
Ащ игъесэнгъэ
Фешы хэхъоныгъэ,
Іэптиэ-лъэптиэу
Ти Армие хэтэу
Пыйм зыфипльахъэу
Къулыхъур зэрхъэ,
Хым зыргъэчъэхы,
Бланэу зыргъахъы,
Бгъашхъоу ом ебыбэ,
Космосым хэсихъэ...
Комсомолыр пыймэ
Ахадзагъ псы ормэ,
Ау чагъэбышъугъэп:
Гумахэу къэхъугъэп.
Пчагъэрэ ар пыймэ
Падзагъ мэшю лыгъэм,
Ау афэгъэстыгъэп:
Къебэхы ащ лыгъэр,
Кючиль батырыгум

Рэлагэ хэгъэгур!
Чышхор къыгъэдаю
Аферэм ащ фаю:
Жъогъо быным фэдэу
Орденхэр зэрхъэ,
Щытхъур иорэдэу
Дунэяким хахъэ.
Хэгъэту лъэгъо зафэм
Рэкли комсомолыр,
Лениним илофы
Фэшьылкъ комсомолыр.
Зэкъошныгъэ лъапэ
Оры икъещакюр,
Хэгъэгоу тэ тянэм
Оры игугъапэр:
Нефтыр чым къыччещы,
Шомыкыр къыччехы,
Лыгъэм зыргъахъы,
Къиним зыфепсахъы,
Пытэу щылыччылкъэу,
Партием ыблылкъэу,
Тэ тикомсомолыр
Ылсэ емыблэжъэу,
Тибыракъ ылээтэу
Ылекиэ лъэкччуатэ.
Пытэу лъэгъо мафэм
Тетышъ комсомолыр,
Лениним илофы
Фэшьылкъ комсомолыр.

Комсомол

Тэ тилъэгъо мафэ
Тетэу комсомолыр
Лениним илофы —
Фэшьылкъ комсомолыр:
Къалэхэр тыгъэпсыр
Къадэпсэу егъэпсы,
Псэуалъэхэр къэпсэу
Бэу зэлъегъэшэс,

Рабочэ пэрытэу
Щысэ къегъэльхъагъо,
Зы чыплэ имытэу
Тыди ар щалъэгъу.
Лениним осытэу
Къышыжыгъэм тетэу
Тэ тикомсомолы
Мысысэу ылаблэ

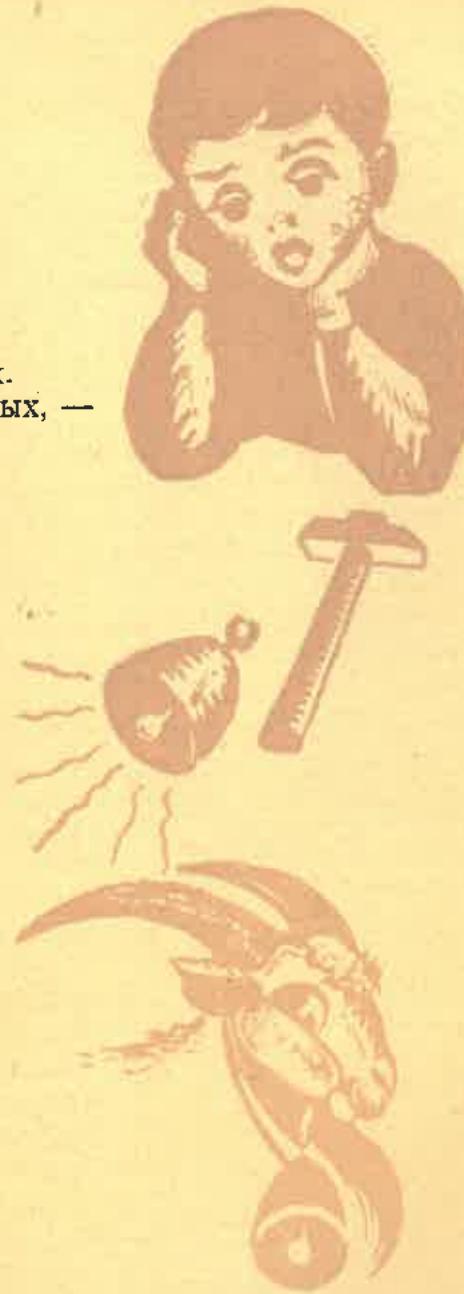
Псөушъхээ Йас

— Мэл Йушъабэр! —
 Аш етэло,
 — Мэл нэтгабгъор! —
 Аш фагъэйу.
 Аш тет цыбэр —
 Шъабэшь-шъабэ,
 Аджишь ашъэ,
 Аш пкыгъуишьэ
 Къыхашыкы.
 Ар — Йуданэ,
 Ар — цыдганэ,
 Ар — цыхъагъэ,
 Пшъебдэль шагъоу,
 Йэрыфэгъу.
 Лъэнэд шъаби,
 Іэлъэ фаби
 Ыц хашыкы,
 Клаико ашы.
 Цым кастюми,
 Цые дахи,
 Шъхъарыхъони
 Бэу къыхэкы.
 Мэлым ыли,
 Ары пионашь,
 Ар ялыеу
 Зэрэштыр
 Еши эхти.
 Мэлым жъуагъэр
 Йум еткуюахы,
 Мэлым жъагъэр

Гуахышь гуахы.
 Лыцыкыу щыпси
 Шюу хашыкы,
 Аш илэпси
 Тырахъакэ.
 Икъупшъхъэмэ
 КуцI арызэу,
 Ышъхэ жъуагъэ
 Зы унагъо
 Къегъэрэзэ.
 Ышъо дэгъуи
 Лъэшэу федэ,
 Агъэтэджышь
 Агъэлдыы,
 Пэйуапхъекий,
 Цокъапхъекий,
 Нэмыхыкий
 Фэдэр макий.
 Иджэдигүи
 Дэгъу дэдэшь
 Анахь фабэм
 Къыфагъадэ.
 Мэлым ыбжьи
 Аш ылъабжьи
 Зэтепшыкэу
 Чыгу хашыкы.
 Джары мэлым
 Федэу пылъыр,
 Джары мэлхэр
 Хъоеу ахъоу
 Зыкыщтыр.

Бэчы нодджын

Бэчы цыкIур йэпэласэшь,
 Йэшагъэмэ ягупшиэ,
 Отэ цыкIур ыиэмичэу
 Мафэ къэсми ар мэгъукIэ.
 Цэф къэмланэм щыщ хеуты,
 Иуатэки ар ефытэ,
 Еухъурэшь гъучыч решэ,
 Пцэшю цыкIуи аш кылешшэ.
 — Сыда пшырэр? — аш еупчых.
 — Одыджынба! Мары шъуелльых, —
 Одыджыныр егъессы,
 Мэкъэ жъгъыур чыжъэу нэсы.
 ЦыкIуи ини къегъэдало,
 — Теудэгу! — бэмэ ало.
 Одыджынам теоу щисэу
 Бэчы цыкIур егупшиэ:
 — Одыджыныр тэ схыхэнэ?
 Хэт игуапэу ар естьна?
 Мэлахъохэр ыгу къэки,
 Маклошь, ахэм апэгъокы:
 — Одыджыныр слэкиэ сшыгъэ,
 Ар шъостынэу морад сшыгъэ.
 Мэлахъохэр къыфэчэфэу
 Къыфэрэзэу Бэч Йэ щафэ:
 — Ачъэжь горэ къэкохъаклоу
 Хэт йэхъогъум чыжъэрыклоу,
 Итшишт тэ мыр аш ыпшъэбы,
 Къэтшишт ашкэ зыдэштыр...
 Джы ачъэжъыр зыкIодыкIэ
 ПсынкIэ дэдэу къагъотыжы,
 Бэчы цыкIури иодджынкIэ
 ЫшагъэмкIэ кIэгушIужы.
 Мэл йэхъогъур къэкохъ хъумэ,
 КъашкIэ Бэчы иодджынкIэ.
 Мэлахъохэр фае хъумэ,
 Ышышт джыри одыджыныкIэ.

Ор-орэу

Ор-орэу зыфэпэжь,
Ор-орэу уиплэ штэжь,
Уичилюхэр идэжь,
Уичилюни гъэлпэйтэжь!

О пшигъяхэр къэмилъыт,
Пшигъены фаем о гулъыт,
Уяни уяти о уямых,
Хъакъу-шыкъухэр о тхъакъыжь!

Ор-орэу зыгъэкъабз,
Ягъайу врачым фэдэ къабз.
Ор-орэу пшъхъэ зэлэх,
Къынайорэм удэмых!

Ор-орэу пши цыкъу лъыплъ,
Шыкъенем упымыль,
Зыми ыгуи хэмигъэки,
Къэгъагъэхэр о къэгъэки!

Къэгъагъ

Къэгъэгъэ бинхэр зэмлэужыгъоу
Ашьоки сидки зэммылэпкъэгъоу
Гъатхи гъемафи кухъеу къыздащэ.
Ощхыпсы шъабэр хъоеу зыхашэ.
Къэгъагъэм тыгъэпс къизэлтыхехы
Гучиэм льылэсэу мэлэшиу къыпехы.
Къэгъагъэм ишту тэ тыкъыхадэ,
Анахы дахэр аш фэтэгъадэ.
Къэгъагъэм унэм теплэ къыреты,
Аш пай тиланэ ар тетэгъэты.
Гукъэгъу-дэхагъэм итамыгъэшиу
Къэгъагъэр щытышь, цыфым егъашю.
Къэгъагъ Иэрамыр шихъафэу тэты,
Зэттырэ цыфым ыгу къэтэлэты.

Пхъорэльф калэр гъусэу илэу
Щыс тэтэжъыр зи ымылоу,
Уашъом бэрэ ар дэллэвье:
— Хъакум фэдэу чыгур мэплъы,
Ищикиагъ аш ощхы шъабэ,
Фалэ чыгур ощхы фабэм...
Зэклэм пщэхэр Тужку къэхъу,
Ощхы шъабэр къызыхапхъы,
Чыгу пагъэр аш лъэгулэ,
Ши гъукагъэшь, шиоу къеукъы:
Тэтэжъ ыгуклэ мэгушю.
Ещэишы ылэгушю,
Ощхыцэхэр къырэгъащхэ,
Ощхы шъабэм егъэгушхо:
— Дышъэр огум къетэкъохи,
Гъебэжъупчъэр къытфылуухы...
Тэтэжъ ылорэр шишиагъоу
Шъэожъыер къылоплъыхъэ,
Зыдэштым еплы дэгъоу,
Ау ылъэгъурэп дышъэ налты!
— Тыдэ щыла, тэтэжъ, дышъэр?
Калэр тэтэжъ ешъашъэ.
Пхъорэльф калэр римыгъажэу
Тэтэжъ джэуапыр къетыжы:
— Дышъэр, ситыхъу, ощхыр ары,
Ины ухъумэ, пшишт ар ори!
Ощхыр дышъэм фэдэу лъаплэ,
Зигъо ощхыр лъэшэу пшъхванэ:
Губгъу хати егъэшюкы,
Мэзи учи зэльегъэки,
Егъекоды чым игуалэ,
Нафэ, мэхъу гъебэжъу куаплэ.

Хэт кыңон, хэт кышын?

Хэт кыңон,
Хэт кышын?
О къэп он,
Сэ къес он!
Къэзыорэм
Тешүшэн,
Къэзышэрэм
Шу фэт он!

Зэшыпхъуит он зэлъынгъу,
Зэнэмисхэу зэрэлъегъу,
Жъоғо лыхэр ач иэг чэс,
Тыгъэпс дышьэри къач иэпс.

Іэ пымыт эу сурэт еши,
Зэкэм ышышт суретипши,
Адэ ахэр гъэш иэгъоны:
Цыккужъыхык иных.

Тыжын хъагын тыжын чыгуу
Чыг къутамэм апеиу,
Тишхъянгъупчи ар кылохъэ,
Тхыпхъэ дахэ тырешыхъэ.

Мабзэ-мадэ, мадэ-мабзэ,
Мылы кылум ар елазэ,
Жъоғо бинхэр кытыредзэ,
Аш игъунджэ бэу кыредзэ.

Хэт кыңон,
Хэт кышын?
О къэп он,
Сэ къес он!
Къэзыорэм
Тешүшэн,

Къэзышэрэм
Шу фэт он!

Тыгъехъажъур ыгузэгү
Зэпэш иэтэу къышэджэгү,
Узепльык іэ — къиоплъыжы,
Угушломэ — къэгушложы.

Къеш иек иыгъэу щыгъ иджанэ,
Джанэр щыпхэу пишымэ пшланэ,
Пфэмышы иеу цэ зырызэу
Нэпсыр унэ къыклегъэзы.

Ар хы пстэуми анахь ин,
Аш ихыч іэ дышъэ йун,
Жы къухъэхэр къышэбыб,
Къухъэ закъуи къыч иэмыйб.

Мэкъэ чан, мэкъэ гъэиу,
Ыціэ нэмык і зи кымыиу,
Зыштошыжъэу ежь зэджэжь,
Имынабгъуи ебыбэжь.

Пчыкэм нахы нахь псыник іэу
Сыды къуали зэкэм нэсы,
Аш сидигъуи игъогу кіэк иэу
Узщифаем клюагъэу щэсы.

Мы дунаер а зы наиэм
Зэпигъя иэу къебыбыхъэ,
Анахь чъэрир хэта заюм,
— Сэры, — ытуагъ аш бэлахъэу.

Хэт кыңон,
Хэт кышын?
О къэп он,
Сэ къес он!
Къэзыорэм

Тешүшін!
Къэзышірәм
Шу фэтшін!

Бзэ Іумылъеу
Орәдіу,
Хәгъәгумкіә мәкъәгъеу,
Кәали жыгъи ар яқас,
Аш ымакъә тинәуас.

Хэт къылон,
Хэт къышін?
О къәплон,
Сә къәслон!
Къэзыорәм
Тешүшін,
Къэзыорәм
Шу фэтшін!

Шъхъәцікіу мәкъәшху

Дунаем цыфәу тетмә афәдәу
А кәләм иләх ыңї лъэкъуаці,
Ау ыңї шынкъә район амыдәу
Шъхъәцікіу мәкъәшхор аюшъ еджәх...

Ар яни яти гүхәкі ащәхъу,
Ежыри кәләм ар ыгу кьео,
Шъхъәцікіу мәкъәшхор цәлые мәхъу,
Гүшүіә дысәу хылъеу къитео.

— Сыда цә лые кәләм зыкіләр?
— Сыд фәдә лажын шынкъәмкіә иләр?
Зы сыхъатын зыфэмшыләу
Пхъәшә-нәшашау ар мәгүшылә,
Макъәм зәрифәу лъәшәу мәкуо,
Жыгъи кәлакіи ар атекую.
— О кәләр, ошта, шъабәу гүшүлә!

Алоzә, цыкіуи ини аш раlо,
Ау ямыдәю ыжә етпүшү,
Пүшитlур пагәу, лъәшәу егъәпү,
Кlуачlә зыфәхъурәр еошъ егъәгъы,

Цыкіухъэр хедзәх аш гугъу-мыгъу,
Икій макъә хабблэр кегъацтә,
О умышlахәу уегъәшlы гүштә.
Шъхъацікіу мәкъәшхо, кәләхәр, шъухәта?
Шъухәтмә, къашьуlо, шъуащицәу хәта?

III
31

Тихәку

Адыгэ хәкум ынапә
Тыгъәпс закіәшъ къәлыды,
Данәу ибыракъ къуалә
Лениным иорден щәшlәты.

Россиен гъәбәжъу нәгум
Тихәку ыгүи дытео,
Зәдиштәу тә тихәгъәгу
Насып гүшlуагъом зыреты.

Кремләм ижъогъо плъижымә
Тихәку жъуагъохәр къарәшү,
Гъәхъагъәр зәфахъысыжымә,
Тидышъә ткlопси къахәшү.

Шъхъагуаши, Лаби, Псәкъупси
Тенджызым зыкъыфагъәпсү,
Кючіә мүхүхъыр къахәкіи,
Тиlофи къытфагъәпсүнкіә.

Сәлам фабәхәр зәгъусеу
Ткъошымә тә къытфагъәхъы,
Анәгу гүшlор къыкіләпсөу
Тихәку дахи къаплъыхъә.

«Сэрмыгъуи ер — оулажы»
Тиорэд хэтымылхъажы,
ТиІэжъэп гъэблэIус лъыхъуи
Лъэлкъыхъэу узы Іэхъогъуи.

Зэкъошныгъэм тежъьюо
Орэдыр къэтэгъэжъынчы,
Чыгуби ашъхъабыбыкIэу
Ар тыгу лъапсэ къеджыкIы.

Адыгэ хэкум ичIыгу
Лэжъигъэм ишIур къышэкIы,
Тихэгъэгу иIэнэ пчэту
Шхыныгъуибли щетэгъэкIокIы.

ТипсэупIэ тыгу къеIэты,
Псауныгъэ лъапIэр щэпытэ,
Къуаджэхэр къалэу тэгъэпсы.
Нэфынэр тыгъэу къадэпсы.

Адыгэр непэ еджагъэу,
Хэти ар фэдэу гъесагъэу
ШIэныгъэ лъапсэм лъэIэсы,
Машинэ пстэуми яшэсы.

Къэгъагъэр угу къагъэкIэу
Хэкум из пшъешшьэIушъабэ,
Цыфыгъи лыгъи къябэкIэу
КъышапIу чанэу кIэлабэ.

Къытхэтих Шэуджэн Моси,
Гошчунаеу тигупси,
Лыхъужъэу заом хэтыгъи,
ТекIоныгъэм пае фэхыгъи.

Къарьоу яIэр мыкIуасэу
Теуцожь Цыгъо иуси,
Хъаткъо Iахъмэд истихи
КъылдеIэу непэ тигъусэх.

ЛэшIэгъуныкъом ильагъюу
КъэткIугъэр щытхъум игъогушь,
ГушIозэ зэрэхэгъэгоу,
Зэдиштэу Iэгум тфытео.

Хъопсагъюу тэтишIакIэ
Тфигъэпсыгъ тэтихэбзакIэ,
Тэтэжъи ыгукIэ ныбжыкIэ
Хъужыгъэу джы хэгушIукIы:

— Тызыфаем тIэхэр лъэIэсышь,
КъысшIуакIо гушIогъо нэпсыр,
Партиеу тэтигонэссыр
Орэссау, а тэтишIасэр!

Ицыхъэ пытэ къыттельэу
ГушIозэ Ленин къытхэпIэ,
Адыгэ лъэлкъым егъашIи
ЫгъэшIошт а лым ишIушIэ;

ДгъэлъапIэу гущIэ пытэ
Тыгу къылдеIэу етэты:
Партиер типашэу, тигъузэу
Тыпсэушт тэудгъэрэзэу.

ШыкIун инн урягонэс

Лэжъигъи сади о къэмыйгъэкIими
Къэралы Iоф тфэогъэцакIэ,
ШомыкIыр чыгум о кычIэмыхми
ПкIуачIэ еоты тэтишIакIэ.
О гупсэ благъэу тэутэлъйтэ,
О тыпфэрэзэу пIапэ тэубыты,
Докторыр тэIошь нэшIукIэ тыоплъы,
Щытхъу орэдыр пфызэхэтэлхъэ.
Доктор, доктор, кIасэу утиI,
Доктор, доктор, бэрэ ущэI.
О чэши мафи узэмыйблэжъэу,
Типсауныгъэ о уфэлажъэ.
УзэIэзагъэм ушымыгъупшэу
ГушIуагъюу иIэр къыбдегошы.

О гупсэ благъэу тэ утэлъытэ,
О тыпфэрэзэу папэ тэубыты,
Докторыр тэлошь, нэшлукэ тыоплы,
Щытхъу орэдыр пфызэхэтэлъхъэ.
Сымаджэм Иэкээ узэрэнесэу
Зэхишлэу зэкээм иуз хэжъукы.
Цыкгуи ини урягонесэу
Нэгуихыгъэу о кыппэгъокы.
О гупсэ благъэу тэ утэлъытэ,
О тыпфэрэзэу папэ тэубыты,
Докторыр тэлошь нэшлукэ тыоплы,
Щытхъу орэдыр пфызэхэтэлъхъэ.
Сыд фэдэ узи о бгъэкюдинэу
Удэмышхъахэу о уегупшицы,
Уипсауныгъэ ори лытэнэу,
Тыфай бэгъашлэу ори ухъунэу.
О гупсэ благъэу тэ утэлъытэ,
О тыпфэрэзэу папэ тэубыты,
Уврач лазэшь нэшлукэ тыоплы,
Щытхъу орэдыр пфызэхэтэлъхъэ.
Тидоктор, доктор, класу ути!
Тидоктор, доктор, бэрэ ущэй!

Бэрэ-бэрэ сегулшысэ

Ситэтэжъы ымышлахэу
Ынэхъуамбэ зеуцэжъим,
Ар узыгъэ ымышлахэу,
Зэкээм ыпхи тэджыхыгъэ.

Зэпстэуми анахь шлагъор
Зынэпсыци ригъэхыгъэп,
Кыыгъэджаагъэп Иэгъо-благъор,
Сэц фэдэуи инэу гыгъэп.

Мафэ горэм ышхъэ узэу
Техъагъуми ригъэзыхъэу
Шылтыгъ тэтэжъ зи ымылоу
Зэ мыщэлоу, мыгъынагъэу.

Тэтэжъ дэжы сэ сыщысэу
Бэрэ-бэрэ сегулшысэ:
Ситэтэжъы нэпс имыла?
Хяули зэкээ аш ешыла?

Тэтэжъы сегъасэ

Тэтэжъы сыгу елоу
Бэ дэдэ къысэо,
Лы дэгъу сыхъунэу,
Блэнагъи схэлъынэу
Фэчэфэу, икласэу
Тэтэжъы сегъасэ.
Сэш пае ыгу илъыр
Къысэплъышь

къеупсэлты:

Шэн дахи пхэлъынэу
Цыфыгъи уиэнэу
Сыфай, ар зэгъашэ,
Укъэхъу о бэгъашэу!
— Цыфыгъэр сыд фэда?
Ар пшэнныр къин дэда?
Тэтэжъы сеупчы.
Иджэуап ащ Іункэ:
— Цыфыгъэр, сикалэ,
Зэхэллы къатиблэу,
Жъыгъэхэр плъытэмэ
Гукэгъу о пхэлъмэ —
Ар нафэу цыфыгъэ.
Нэхъоир афэпшэу,
Бзэджагъи умышэу,
Опсэумэ о дахэу,
Хъолсагъю узафэу —
Цыфыгъэ ар нафэу.
Къэбзагъэ угу илъэу,
Іэдэби о пхэлъэу,
Шъырытэу ушытмэ,
Макъэри умыштмэ,
Сэльытэ цыфыгъэу.
Шъэогъукэ о ушхумэ,
Къин зиэ щыгэмэ
Уиштуагъэ екъымэ,

Орыкэ щитхъугъэ,
Ар инэу цыфыгъэ.
Шынпкъагъэ о уилэу,
Нахыжъым уедэлоу,
Хъатыри укыти
Ягъогу о тети, —
Цыфыгъэу сэлъытэ.
Бзылъфыгъэм шхъэллафэ
Фэпшымэ — цыфыгъэ,
Птелымэ о чыфэ,
Пшижъымэ — цыфыгъэ,
Гъунэгъукэ удэгъумэ —
Ар нафэ, цыфыгъэ.
Тэтэжъы седэлу,
Седэлушь сельэлу:
— Цыфыгъэр сшиодэгъюу
Шшу дэдэ сэлъэгъу,
Кысаюль уишъынкъэу
Ащ ила гъунапкъэ?
Джэуапым сэ сежэшь
Тэтэжъым къетыжы:
— Цыфыгъэр чым
тизышь

Ыгъуни ынэзи
Плъэгъущтэп: гъунэнчэ,
Ало псынэ кіечъэу.
О пшхъэлка укъэхъумэ,
Зыпшэтэу лы ухъумэ,
Цыфыгъэр зыфэдер
Къэпшшэт ор дэдэ.
Цыфыгъэр орэдэу,
Зиджагъом фэмидэу
Зыпшэтэу лы ухъумэ,
Уишъынкъэу ухъумэ.

Сянэ къаджэ:
Сисас, тэджи
Уц къэгъагъэм
Псы кіэгъахъу,
Уц къэгъагъэр
Псыкэ гъатхъи,
Къэкшшт шхэхэу,
Хъушт нахь дахэу..
Ным ынуагъэр
Сэгъэцакіэ,
Уц къэгъагъэр
Сэгъешшокы.
Уц къэгъагъэр
Дахэу къэкы,
Агъешшагъюу
Къызэлокы,
Зэкіэм сэри
Зы сыгу къэкы,

Сэчъашь сянэ
Есэлокы:
«Сыцыкіущашь
Шлоигъу лъашэу
Псынкіэу схахъо,
Дахэ сыхъу...»
— Сыда тшшэштыр
Ащ паекэ? —
Ащ лъыпытэу
Ныр къеупчэ.
Джэуап сэри
Есэтыжы,
Шлоигъори
Есэложы:
«Псыбэ къистекі
Ушхъамысэу,
Фаеми сыгъепкі,
Мафэ къэси...»

ДЭТХЭР

КІЭЛЭЦЫҚУХЭР ЕРЭДЖ

Апэу стхынэу зээгъяшлагъэр	3
Галстук плтыжыр	4
Четыу цыкIур мэтхьяусыхэ	5
Сэрмэлхылхэр сыштых сурэтзакIэ	—
Гъемафэм	6
Кіэлэ щынах	7
Нэнэжъ	—
Пышсэ цыкIухэр сэ сикIасэх	9
Пионермэ яорэд	10
Мыгуминэ икъегъагъхэр	11
Псыхъом иджэуап	12
ЕсыкIэ зесэгъашIе	14

КІЭЛЭЦЫҚУХЭМ ШЬУАФЕДЖ

Жъугъюмэ анахь нэфыхъэр	15
Хъалыгъур гъэльяпIэ	16
Комсомол	—
Псэушхъэ йас	18
Бэччы иодыджын	19
Ор-орэу	20
Къегъагъ	—
Тэтэжъ иджэуап	21
Хэт къылон, хэт къышIэн?	22
ШъхъецIыкIу мэкъэшху	24
Тихэку	25
ЦыкIул ини урягонэс	27

Жанэ Киримизе Хаджимусович

ЧИТАЙТЕ ДЕТЬЯМ

(На адыгейском языке)

Редактор К. И. Хут.

Художник Т. М. Кат.

Художественный редактор М. В. Евтушенко

Технический редактор Ш. М. Жачемук.

Корректоры: Ш. К. Тлюстен, С. К. Абрагасова.

Сдано в набор 5-VI-73 г. Подписано к печати 14-VII-73 г.
Форм. б. 70×90¹/₁₆. Усл. печ. л. 2,34. Уч. изд. л. 2,3. Бум. тип-
ографская № 2. Тираж 1000. Заказ № 3237. МО 08840.
Цена 23 коп.

Адыгейское отделение Краснодарского книжного издательства, г. Майкоп, Гоголя, 8.

Адыгобилграфобъединение Управления издательств, полиграфии и книжной торговли Краснодарского крайисполкома, г. Майкоп, Пионерская, 268.